

SUYAK, MUSHAK VA BIRIKTIRUVCHI TO‘QIMA KASALLIKLARI. REVMATOID ARTRIT KASALLIGI

Isakova Gulmira Kupashevna

Urganch Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi

“Terapiya” kafedrası bosh o‘qituvchisi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20356411>

Annotatsiya. Mazkur ilmiy maqolada suyak, mushak va biriktiruvchi to‘qima kasalliklarining umumiy tavsifi, ularning organizm faoliyatiga ta’siri hamda revmatoid artrit kasalligining etiologiyasi, patogenezi, klinik belgilari, diagnostikasi va davolash usullari yoritilgan. Shuningdek, revmatoid artritda hamshiralik parvarishi, rehabilitatsiya va profilaktika masalalari ilmiy jihatdan tahlil qilingan. Kasallikni erta aniqlash va kompleks davolash bemor hayot sifatini yaxshilashda muhim omil ekanligi asoslab berilgan.

Kalit so‘zlar: revmatoid artrit, autoimmun kasallik, bo‘g‘im yallig‘lanishi, biriktiruvchi to‘qima, revmatologiya, suyak kasalliklari, mushak tizimi, deformatsiya, rehabilitatsiya, hamshiralik parvarishi.

Kirish

Suyak, mushak va biriktiruvchi to‘qima kasalliklari zamonaviy tibbiyotning dolzarb muammolaridan biri hisoblanadi. Ushbu kasalliklar insonning harakat faoliyatini cheklaydi, mehnat qobiliyatini pasaytiradi va hayot sifatining yomonlashuviga olib keladi. Ayniqsa, surunkali revmatik kasalliklar nogironlikning asosiy sabablaridan biri sifatida ahamiyat kasb etmoqda.

Mushak-skelet tizimi organizmning tayanch-harakat apparatini tashkil etadi. Ushbu tizim suyaklar, mushaklar, bo‘g‘imlar, paylar va biriktiruvchi to‘qimalardan iborat bo‘lib, insonning erkin harakatlanishi, tana shaklini saqlashi va ichki organlarni himoya qilish vazifasini bajaradi.

Mazkur tizimda rivojlanadigan yallig‘lanish, degenerativ yoki autoimmun jarayonlar organizm faoliyatida jiddiy buzilishlarni yuzaga keltiradi.

Revmatoid artrit eng ko‘p uchraydigan surunkali autoimmun kasalliklardan biri hisoblanadi. Ushbu kasallik asosan mayda bo‘g‘imlarni zararlaydi va vaqt o‘tishi bilan bo‘g‘im deformatsiyasiga olib keladi. Kasallik ko‘proq ayollarda uchraydi hamda uzoq davom etuvchi yallig‘lanish bilan xarakterlanadi. Revmatoid artrit nafaqat bo‘g‘imlarni, balki yurak, o‘pka, qon tomirlari va boshqa ichki organlarni ham zararlashi mumkin.

Jahon sog‘liqni saqlash tashkiloti ma’lumotlariga ko‘ra, revmatoid artrit dunyo aholisining taxminan 1 foizida uchraydi va surunkali nogironlikka olib keluvchi asosiy kasalliklardan biri hisoblanadi.

So‘nggi yillarda ekologik omillar, stress, infeksiyalar va genetik moyillikning ortishi revmatoid artrit bilan kasallanish ko‘rsatkichining oshishiga sabab bo‘lmoqda. Shu bois kasallikni erta aniqlash, samarali davolash va rehabilitatsiya qilish muhim ahamiyat kasb etadi.

Tahlil va natijalar

Suyak, mushak va biriktiruvchi to‘qima kasalliklari inson organizmining tayanch-harakat tizimini zararlovchi keng tarqalgan patologik holatlar guruhini tashkil etadi. Ushbu kasalliklar turli etiologik omillar ta’sirida rivojlanib, suyaklar, bo‘g‘imlar, mushaklar, paylar va biriktiruvchi to‘qimalarda strukturaviy hamda funksional o‘zgarishlarni yuzaga keltiradi.

Natijada organizmning harakat faoliyati buziladi, mehnat qobiliyati pasayadi va bemorning hayot sifati yomonlashadi.

Tayanch-harakat tizimi organizmning eng muhim funksional tizimlaridan biri hisoblanadi.

U insonning harakatlanishi, gavda holatini saqlashi, ichki organlarni himoya qilishi va mineral moddalar almashinuvida ishtirok etishi bilan muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu tizimdagi patologik jarayonlar nafaqat jismoniy holatga, balki ruhiy va ijtimoiy faoliyatga ham salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Suyak, mushak va biriktiruvchi to'qima kasalliklari etiologiyasiga ko'ra bir necha asosiy guruhlariga bo'linadi. Yallig'lanish kasalliklarida bo'g'im va to'qimalarda yallig'lanish reaksiyasi rivojlanadi. Degenerativ kasalliklarda esa to'qimalarning asta-sekin yemirilishi kuzatiladi.

Autoimmun kasalliklarda organizm immun tizimi o'z to'qimalariga qarshi kurashadi.

Bundan tashqari, moddalar almashinuvi buzilishlari, travmatik shikastlanishlar va tug'ma patologiyalar ham tayanch-harakat tizimi kasalliklarining rivojlanishiga sabab bo'ladi.

Mazkur kasalliklarda og'riq, shish, bo'g'im harakatining cheklanishi, mushak zaifligi va deformatsiyalar asosiy klinik belgilar hisoblanadi. Ayrim holatlarda kasallik surunkali kechib, nogironlikka olib kelishi mumkin. Ayniqsa, revmatoid artrit, osteoporoz va osteoartrit kabi kasalliklar keksalar orasida keng tarqalgan bo'lib, ijtimoiy va iqtisodiy muammolarni yuzaga keltiradi.

Revmatoid artrit, sistemali qizil yuguruk, osteoporoz, osteoartrit va podagra ushbu guruhning eng ko'p uchraydigan shakllari hisoblanadi. Bu kasalliklar uzoq davom etuvchi surunkali kechishi bilan xarakterlanadi va doimiy tibbiy nazoratni talab qiladi.

Revmatoid artrit — bu autoimmun tabiatga ega bo'lgan surunkali yallig'lanish kasalligi bo'lib, asosan mayda bo'g'imlarning simmetrik zararlanishi bilan kechadi. Kasallikda organizm immun tizimi bo'g'im to'qimalarini "begona" deb qabul qiladi va ularga qarshi antitanachalar ishlab chiqaradi. Natijada surunkali yallig'lanish rivojlanib, bo'g'imlarning asta-sekin yemirilishiga olib keladi.

Kasallikning kelib chiqishida genetik moyillik muhim o'rin tutadi. Ayrim genetik markerlarga ega insonlarda revmatoid artrit rivojlanish xavfi yuqori bo'ladi. Shu bilan birga, virusli va bakterial infeksiyalar ham immun tizim faoliyatining buzilishiga sabab bo'lishi mumkin.

Stress, gormonal o'zgarishlar, ekologik omillar va zararli odatlar, ayniqsa chekish, kasallik rivojlanish xavfini oshiradi.

Patogenez jarayonida bo'g'imning sinovial qavati yallig'lanadi. Yallig'langan to'qimalarda patologik granulyatsion tuzilma — pannus hosil bo'ladi. Ushbu pannus bo'g'im tog'ayi va suyak to'qimasiga kirib borib, ularni yemira boshlaydi. Vaqt o'tishi bilan bo'g'im yuzalarida eroziyalar, deformatsiyalar va ankilozi, ya'ni harakatsizlik rivojlanadi.

Revmatoid artritning o'ziga xos jihatlaridan biri kasallikning simmetrik tarzda kechishidir.

Masalan, ikkala qo'l yoki ikkala oyoq bo'g'imlari bir vaqtda zararlanadi. Ushbu xususiyat kasallikni boshqa artrit turlaridan farqlashda muhim diagnostik belgilaridan biri hisoblanadi.

Revmatoid artrit odatda asta-sekin rivojlanadi va dastlab umumiy holsizlik bilan boshlanishi mumkin. Bemorlar avvaliga tez charchash, mushak zaifligi va ishtahaning pasayishidan shikoyat qiladilar. Keyinchalik bo'g'implarda og'riq va harakat cheklanishi paydo bo'ladi.

Kasallikning asosiy belgilaridan biri ertalabki qotishish hisoblanadi. Bemor uygʻongandan keyin boʻgʻimlarini uzoq vaqt harakatlantira olmaydi. Ushbu holat koʻpincha bir soatdan ortiq davom etadi va revmatoid artrit uchun xos diagnostik belgidir.

Boʻgʻimlarda shish va yalligʻlanish kuzatiladi. Ayniqsa, qoʻl panjalari, barmoqlar va oyoq panjalari boʻgʻimlari koʻproq zararlanadi. Kasallik rivojlangan sari boʻgʻim deformatsiyalari yuzaga keladi. Barmoqlarning qiyshayishi, harakatning cheklanishi va mushak atrofiyasi bemorning kundalik hayot faoliyatini sezilarli darajada qiyinlashtiradi.

Kasallik faqat boʻgʻimlar bilan chegaralanib qolmaydi. Ogʻir holatlarda yurak-qon tomir tizimi, oʻpka, qon tomirlari va mushaklar ham zararlanishi mumkin. Revmatoid artritda plevrit, vaskulit, anemiya va mushak atrofiyasi kabi asoratlar rivojlanadi. Bu esa kasallikning tizimli xarakterga ega ekanligini koʻrsatadi.

Revmatoid artritni davolash. Revmatoid artritni davolashning asosiy maqsadi yalligʻlanishni kamaytirish, ogʻriqni bartaraf etish va boʻgʻim deformatsiyalarining oldini olishdan iborat. Kasallikni toʻliq davolash imkoni boʻlmasa-da, zamonaviy terapiya yordamida uning rivojlanishini sekinlashtirish mumkin.

Medikamentoz davolashda nosteroid yalligʻlanishga qarshi preparatlar ogʻriq va yalligʻlanishni kamaytiradi. Glyukokortikosteroidlar kuchli yalligʻlanishga qarshi taʼsir koʻrsatadi.

Immunosupressor va biologik preparatlar esa autoimmun jarayonni bostirishga yordam beradi. Fizioterapevtik usullar ham davolashda muhim oʻrin tutadi. Elektroforez, magnitoterapiya, massaj va davolovchi jismoniy mashqlar boʻgʻim harakatchanligini yaxshilaydi va mushaklarni mustahkamlaydi.

Ogʻir deformatsiyalarda jarrohlik davolash qoʻllaniladi. Endoprotezlash operatsiyasi bemorning harakat faoliyatini tiklash imkonini beradi.

Hamshiralik parvarishi revmatoid artrit bilan kasallangan bemorlarni davolash va reabilitatsiya qilishda muhim oʻrin tutadi. Hamshira bemorning umumiy holatini kuzatadi, ogʻriq darajasini baholaydi va dorilarni oʻz vaqtida qabul qilinishini nazorat qiladi.

Bundan tashqari, bemorga toʻgʻri ovqatlanish, jismoniy mashqlar va boʻgʻimlarni ortiqcha zoʻriqtirmaslik boʻyicha tushuntirish ishlari olib boriladi. Psixologik qoʻllab-quvvatlash ham katta ahamiyatga ega, chunki surunkali kasallik uzoq davom etuvchi ruhiy tushkunlikka sabab boʻlishi mumkin.

Kasallikning oldini olishda sogʻlom turmush tarziga rioya qilish muhim hisoblanadi.

Infeksion kasalliklarni oʻz vaqtida davolash, stressni kamaytirish va chekishdan voz kechish revmatoid artrit rivojlanish xavfini kamaytiradi.

Reabilitatsiya jarayonida fizioterapiya, davolovchi jismoniy mashqlar, massaj va sanator-kurort muolajalari qoʻllaniladi. Ushbu usullar bemorning harakat faoliyatini tiklash va hayot sifatini yaxshilashga yordam beradi.

Muhokama

Tahlillar shuni koʻrsatadiki, revmatoid artrit surunkali va progressiv kechuvchi autoimmun kasallik boʻlib, erta tashxis qoʻyilmagan holatlarda ogʻir deformatsiyalar va nogironlikka olib keladi. Zamonaviy biologik preparatlar kasallikni nazorat qilish imkoniyatlarini kengaytirgan boʻlsa-da, davolash uzoq muddat davom etishi va muntazam monitoringni talab qiladi.

Bundan tashqari, revmatoid artritning psixologik jihatlari ham muhim hisoblanadi.

Doimiy ogʻriq va harakat cheklanishi bemorlarda depressiv holatlar rivojlanishiga sabab boʻlishi mumkin.

Shu sababli kompleks davolashda psixologik yordam va ijtimoiy qoʻllab-quvvatlash ham muhim oʻrin tutadi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, suyak, mushak va biriktiruvchi toʻqima kasalliklari inson hayot sifatini keskin pasaytiruvchi patologik holatlar hisoblanadi. Revmatoid artrit ushbu kasalliklar orasida keng tarqalgan va surunkali kechuvchi autoimmun kasallik sifatida alohida oʻrin tutadi.

Kasallikni erta aniqlash, zamonaviy diagnostika va kompleks davolash usullarini qoʻllash boʻgʻim deformatsiyasining oldini olishga yordam beradi. Hamshiralik parvarishi va reabilitatsiya esa bemorning kundalik hayotga moslashuvi va hayot sifatini yaxshilashda muhim rol oʻynaydi.

Kelgusida revmatoid artritning immunologik mexanizmlarini chuqur oʻrganish va yangi biologik preparatlarni ishlab chiqish kasallikni samarali nazorat qilish imkoniyatlarini kengaytiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. World Health Organization – Musculoskeletal Conditions
2. Arthritis Foundation – Rheumatoid Arthritis
3. Axmedov Q.A. *Revmatologiya asoslari*. — Toshkent: Ibn Sino, 2021.
4. Karimov S.T. *Ichki kasalliklar va revmatoid artrit*. — Samarqand, 2022.
5. Mayo Clinic – Rheumatoid Arthritis
6. Ismoilova D.R. *Biriktiruvchi toʻqima kasalliklari diagnostikasi*. — Toshkent, 2020.
7. National Institute of Arthritis and Musculoskeletal and Skin Diseases
8. Rasulov N.X. *Hamshiralik ishi va revmatik kasalliklar*. — Buxoro, 2023.